

GAP АНАЛИЗА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ СТАНДАРДА ISO 45001 НА ПРИМЕРУ КОМПАНИЈЕ „COFICAB SERBIA DOO DEČ“

GAP ANALYSIS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE ISO 45001 STANDARD ON THE EXAMPLE OF THE COMPANY "COFICAB SERBIA DOO DEČ"

Вања Глумац, Миодраг Хаџистевић, Факултет техничких наука, Нови Сад

Област – ИНЖЕЊЕРСТВО ЗАШТИТЕ НА РАДУ

Кратак садржај – У овом раду приказан је развој стандардизације, као и стандарда из области безбедности и здравља на раду. Објашњени су захтеви стандарда Међународне организације за стандардизацију – ISO 45001. Стандард дефинише захтеве које треба да испуни систем менаџмента безбедношћу и здрављем на раду. Затим је урађена анализа испуњености ових захтева у компанији COFICAB SERBIA DOO. При томе је коришћена GAP анализа, приказане су неусаглашености са стандардом и предложене мере за њихово отклањање.

Кључне речи: *Управљање безбедношћу и здрављем на раду, Систем менаџмента, ISO 45001*

Abstract – *The theses presents the development of standardization, as well as standards in the field of occupational health and safety. The requirements of the standard of the International Organization for Standardization - ISO 45001 are explained. The standard defines the requirements for occupational health and safety management systems. Then, an analysis of the fulfilment of these requirements was performed in the company COFICAB SERBIA DOO. GAP analysis was used, non-compliances with the standard were presented and actions for their elimination were proposed.*

Keywords: *Health and safety management, Management system, ISO 45001*

1. УВОД

Појам „безбедног” се непрекидно мењао током времена, у складу са стањем друштва, науке и технике у некој средини. Безбедно радно место је оно на коме не постоје ризици од повређивања радника или угрожавања његовог здравља, тј. оно радно место на коме су ти ризици сведени на ниво којим се може управљати на адекватан начин. Управљање ризиком подразумева увођење скупа мера и поступака превенције, тј. одговора на нежељени догађај, као и санацију последица нежељеног догађаја у циљу смањења ризика и стварања услова под којим ризик може бити прихватљив [1].

У овом раду говориће се о томе како имплементација стандарда може да унапреди управљање ризиком у једној организацији и због чега су стандарди битан алат у модерном предузетништву. Рад је заснован на подацима из компаније COFICAB SERBIA DOO DEČ.

НАПОМЕНА:

Овај рад проистекао је из мастер рада чији ментор је био др Миодраг Хаџистевић, ред. проф.

2. СТАНДАРДИЗАЦИЈА

Стандардизација је систематско управљање одређеном активности, кроз процес стварања и примене правила извршавања те активности, тј. стандардизација представља уједначавање операција одређеног процеса. Њен крајњи исход је оптимизација процеса и повећање квалитета крајњег производа.

Стандардизација представља процес избора решења и утврђивања примене техничко-технолошких норми и поступака заснованих на провереним резултатима и достигнућима науке, технике и практичног искуства и на предвиђањима могућих позитивних и негативних ефеката да би се добила решења која морају бити у складу са степеном развоја, политиком и циљевима једне земље, региона или са међународним захтевима [2]. Данас је проткана у скоро сваку људску делатност, јер је умешана у инжењерство, индустрију, грађевину, пољопривреду, образовање, здравство, трговину, итд.

Она је поставила очекивани ниво квалитета, који потрошачи подразумевају. Тако да стандардизација више није нешто што се сматра бенефитом и унапређењем, већ нешто што је неопходно ради опстанка на светском тржишту. Постоји јака веза између безбедности и здравља на раду и стандардизације, јер су у стандардима дефинисани одговарајући захтеви за безбедност производа и процеса, али и целокупних објеката, машина, опреме и др. Безбедност и здравље на раду се у многоме базира на успостављању реда и дефинисању корака извршавања активности, узимајући у обзир циљ активности и радну околину.

На тај начин се отклањају ризици и спречава настанак нових, неиспитаних и непредвидивих ситуација, у којима може доћи до повреде. Стандарди су, дакле, подршка и својеврстан алат у остваривању циљева безбедности и здравља на раду.

У области безбедности и здравља на раду, можемо издвојити следеће стандарде и смернице:

- ILO-OSH 2001 - Смернице за систем управљања безбедношћу и здрављем на раду;
- OHSAS 18001:2007 - Систем управљања безбедношћу и здрављем на раду;
- ISO 45001:2018 - Системи управљања безбедношћу и здрављем на раду;
- ANSI/ASSP Z10:2019 - Амерички национални стандард - Системи управљања безбедношћу и здрављем на раду.

3. ISO 45001

ISO 45001 је стандард Међународне организације за стандардизацију којим се наводе захтеви из области безбедности и здравља на раду, које организације треба да испуне како би у своје пословање увеле систем менаџмента безбедношћу и здрављем на раду. Усвојен је 2018. године и надовезује се на успех ранијих међународних стандарда у овој области, као што су OHSAS 18001, Смернице ILO-OSH Међународне организације рада, различити национални стандарди и Међународни стандарди рада и конвенције МОП-а [3]. Овај стандард мења досад коришћени стандард OHSAS 18001 – Систем управљања безбедношћу и здрављем на раду. ISO 45001 је писан тако да може бити имплементиран у једном интегрисаном систему менаџмента са ISO 9001 и ISO 14001.

Кључне потенцијалне користи од употребе стандарда укључују [4]:

- Смањење инцидената на радном месту;
- Смањен изостанак с посла и флукуација радника, што доводи до повећане продуктивности;
- Смањен трошак премије осигурања;
- Стварање здравствене и безбедносне културе, при чему се запослени подстичу да преузму активну улогу у сопственом здрављу и безбедности;
- Јака посвећеност руководства проактивном побољшању перформанси заштите на раду;
- Способност испуњавања законских и регулаторних захтева;
- Повећана репутација и имиџ организације;
- Побољшан морал радника.

ISO 45001 је применљив на сваку организацију без обзира на њену величину и делатност и користи се на глобалном нивоу. Због тога, он може помоћи у постављању међународних основа за безбедност радника. Са собом доноси много промена у односу на свог претходника, од којих је најважнији нагласак на активном учешћу радника на не-менаџерским позицијама у функционисању БЗР система управљања и у томе што се ISO 45001 концентрише на интеракцију између организације и њеног пословног окружења, док је OHSAS 18001 био усредсређен на управљање опасностима из безбедности и здравља на раду у самој организацији и другим унутрашњим питањима. Такође, безбедност и здравље на раду се више не третира као „самостална“ дисциплина, већ се БЗР систем менаџмента мора проткати у све остале системе менаџмента у организацији.

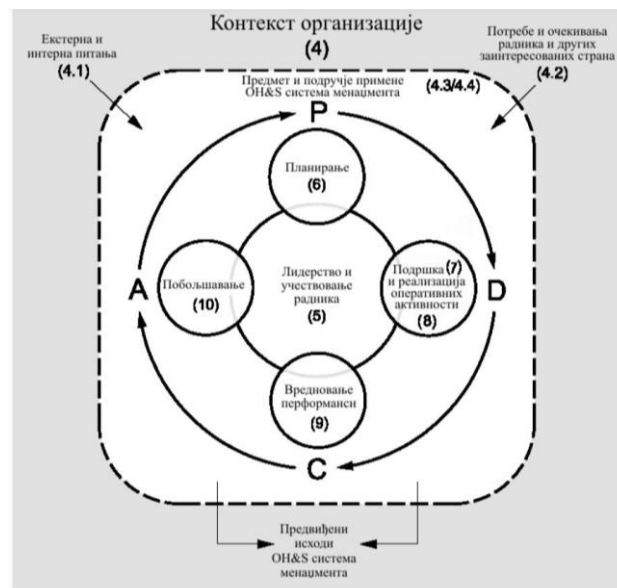
4. ЗАХТЕВИ СТАНДАРДА ISO 45001

Према стандарду ISO 45001:2018, организација је одговорна за обезбеђивање безбедности и здравља (физичког и менталног) на раду радника и свих оних, на које могу утицати активности организације [5]. С тим у вези, увођење система менаџмента безбедношћу и здрављем на раду (у наставку ће бити коришћен термин усвојен у SRPS ISO 45001 - ОН&S систем менаџмента) треба да помогне организацији да испуни ове одговорности, тј, да створи оквир за управљање ризицима по безбедност и здравље на

раду, да обезбеди здрава и безбедна радна места, спречи настанак повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези са радом и побољша БЗР перформансе (тј. ОН&S перформансе) целе организације. Овај систем управљања треба да буде у складу за законском регулативом, под чије захтеве организација подлеже.

ISO 45001:2018 се састоји од 10 поглавља: поглавља 1 до 3 овог документа утврђују опсег, нормативне референце и појмове и дефиниције који се примењују на употребу овог документа, док тачке 4 до 10 садрже захтеве који се користе за оцењивање усаглашености са овим документом. Анекс А даје информативна објашњења ових захтева [5]. Стандард дели „структуру високог нивоа“ (енг. *high-level structure (HLS)*) са осталим стандардима Међународне организације за стандардизацију, тако да се они могу лако имплементирати у интегрисаном систему менаџмента.

Основа система менаџмента према стандарду ISO 45001 је начело непрекидног побољшавања, а оно је базирано на чињеници да је стално побољшавање целокупних радних способности организације крајњи циљ сваке организације са успостављеним системом управљања квалитетом, а даље и системом менаџмента безбедношћу и здрављем на раду [6]. У срцу овог начела налази се PDCA циклус (Слика 1). PDCA циклус је серија активности усмерених ка побољшању. PDCA (енг. Plan-Do-Check-Act), односно “Планирајте-Урадите-Проверите-Делујте” је циклус који се састоји од планирања, имплементације планираних активности, провере постигнутих циљева и примене корективних мера [7].

СЛИКА 1 - PDCA ЦИКЛУС ИЗ ISO 45001 [5]

PDCA циклус се може применити на цео ОН&S систем менаџмента, као и на сваки његов појединачни елемент [5]:

- Планирајте: утврдити и проценити ризике у вези са безбедношћу и здрављем на раду, могућности за унапређење БЗР и друге ризике и могућности, успоставити циљеве и процесе у вези са безбедношћу и здрављем који су

неопходни за постизање резултата у складу са ОН&S политиком организације;

- Урадите: спроводити процесе како је планирано;
- Проверите: надгледати и мерити активности и процесе у вези са политиком и циљевима заштите на раду и извештавати о резултатима;
- Делујте: предузети мере за континуирано побољшање перформанси заштите на раду како би се постигли предвиђени исходи.

Као што је на Слици 1 приказано, улазе за ОН&S систем менаџмента представљају захтеви поглавља 4, тј. дефинисање контекста организације, потреба и очекивања заинтересованих страна и опсега система. У „планирајте“ спада поглавље 6, у „урадите“ поглавља 7 и 8 која се баве подршком и оперативним активностима, док поглавље 9, које се односи на вредновање перформанси система припада делу „проверите“ PDCA циклуса. Поголавље 10 – побољшавање, спада у „делујте“, јер се њиме дефинишу корективне мере за побољшавање система. У центру система налази се учешће и посвећеност менаџмента и свих осталих радника, као спона целог система, док као крајњи исход PDCA циклуса добијамо исход система менаџмента безбедношћу и здрављем на раду.

5. АНАЛИЗА У КОМПАНИЈИ COFICAB SERBIA DOO

COFICAB SERBIA DOO DEČ (у наставку COFICAB) је тунижанска компанија, која послује у Србији од 2016. године. Бави се производњом и продајом електронских и електричних проводника и каблова, а производни погон им се налази у Дечу, у општини Пећинци. За утврђивање усаглашености ОН&S система менаџмента компаније COFICAB са захтевима стандарда ISO 45001:2018, биће коришћена GAP анализа.

5.1 Опис методе

GAP анализа је алат којим се може направити пресек стања и утврдити места на којима постоји неусаглашеност система са захтевима које поставља стандард. GAP анализа (анализа празнина/пропушта, која се понекад назива анализом потреба) користи се да би се открило где процеси, софтвер, кандидати, вештине и др. недостају у организацији. Тек када су идентификоване ове празнине, може се започети са дефинисањем потребних корака за прелазак из тренутног стања у жељено стање.

GAP анализа је поступак који упоређује стварне перформансе или резултате са оним што очекује или прижељкује. Метода пружа начин за идентификовање неоптималних или недостајућих стратегија, структура, способности, процеса, пракси, технологија или вештина, а затим препоручује кораке који ће предузећу помоћи да испуни своје циљеве [8].

5.2 Ток анализе

Први корак анализе било је састављање чек листе, на основу захтева стандарда ISO 45001. Чек листа је коришћена као алат за лакше проналажење неусаглашености ОН&S система менаџмента у компанији

COFICAB и у раду је приказана у целости. Чек листа је указала на постојање неусаглашености са одређеним захтевима стандарда и закључено је да је у компанији COFICAB испуњено 52% захтева стандарда ISO 45001. Међутим, овај алат није довољан за процену, јер се њиме не могу дефинисати даљи кораци за отклањање неусаглашености. На основу резултата добијених попуњавањем чек листе, извршена је GAP анализа, ради детаљног сагледавања неусаглашености, као и прилика за унапређење у смислу стандарда ISO 45001. Резултати су приказани по поглављима, све неусаглашености су темељно обрађене и дати су предлози за њихово уклањање.

5.3 Тумачење резултата

На основу резултата GAP анализе у компанији COFICAB SERBIA DOO DEČ, може се закључити да компанија још увек није спремна за сертификацију за стандард ISO 45001. Иако се примећује да је систем управљања знатно напредовао у последње две године, пронађено је доста неусаглашености са стандардом.

Као највећи проблем показао се низак ниво свести и културе безбедности у компанији. Потребно је пронаћи системско решење, које ће подстицати учешће свих заинтересованих страна у функционисању ОН&S система менаџмента. Тренутно је за систем одговорно једно одељење, а циљеви ОН&S система менаџмента нису инкорпорирани у све пословне процесе компаније. Помаци ка решавању овог проблема су учињени новом ревизијом Приручника QEHС, који се односи на систем менаџмента квалитетом, заштитом животне средине и безбедношћу и здрављем на раду. Међутим, потребно је радити на имплементацији нових процеса.

За правилно функционисање система управљања безбедношћу и здрављем на раду биће неопходно подићи свест свих запослених о ризицима и приликама за унапређење, као и њиховим улогама у овом систему. Потребно је јасно одредити улоге и одговорности за успешност перформанси система управљања, као и неговати културу безбедности. Свест о безбедности и здрављу на раду треба да креће од топ менаџмента, хијерархијски „на доле“, тј. да врховно руководство буде главни заговарач културе безбедности.

Примећено да су многобројни локални документи застарели. Многи од њих нису ажурирани од 2017. године. Ова документа се не користе, већ су их у пракси заменила корпоративна документа. Добра пракса би била ажурирати ова документа, базирајући их на корпоративним или их у потпуности избацити из употребе, како би се избегле потенцијалне неусаглашености.

Пошто COFICAB послује у неколико земаља света и пошто је стандард ISO 45001 имплементиран у једној од фабрика у Тунису, постоји неколико корпоративних докумената који се могу усвојити локално, па се ISO 45001 може имплементирати и у Србији, у интегрисаном систему менаџмента са ISO 9001 и ISO 14001.

На корпоративном нивоу су учињени велики кораци зарад побољшавања система управљања безбедношћу

и здрављем на раду: ревидиран је опсег ОН&S система менаџмента, осмишљен је алат за процену ризика и прилика за побољшање, написане су многобројне процедуре, инструкције и форме, које треба да прате систем управљања безбедношћу и здрављем на раду и др. Сви документи су детаљно описани по поглављима у склопу GAP анализе. Овим документима је направљен костур система управљања. Њих треба искористити као одскочну даску за унапређење система, тј. почети са њиховом применом што пре, на свим локалима, па тако и у Србији. Ова документа су осмишљена тако да се могу и требају користити на свим локацијама COFICAB-а, али само постојање докуменације о процесима није довољно. Потребно је имплементирати дефинисане процесе у све пословне процесе организације. Потребно је организовати додатне обуке за чланове менаџмент тима, како би се осигурало постојање квалификованог кадра за имплементацију ISO 45001. Користећи алате са корпоративног нивоа, COFICAB SERBIA DOO ће бити у могућности да знатно побољша свој систем управљања безбедношћу и здрављем на раду, што ће бити видљиво кроз праћење перформанси система.

6. ЗАКЉУЧАК

Стандардизација представља процес примене стандарда, који има за циљ побољшавање квалитета процеса рада и/или производа, оптимизацијом самог процеса или неког од његових елемената. Глобализација је утицала на то да се последњих година ради на објављивању и имплементацији међународних стандарда, написаних тако да се могу применити у сваком ћошку света, без обзира на економске, политичке, технолошке и културне разлике и могућности.

С тим у вези, ISO 45001 је међународни стандард који се бави системом управљања безбедношћу и здрављем на раду, чијим увођењем се тежи усавршавању система управљања БЗР и подизањем безбедности и здравља на раду у организацији на виши ниво. Овим стандардом се може постићи да систем менаџмента БЗР функционише проактивно и плански, како би се у што већој мери превидели и елиминисали ризици по безбедност и здравље на раду, али и приметиле све прилике за унапређење система. Према стандарду ISO 45001, основа система менаџмента је начело непрекидног побољшавања, које је изведено имплементацијом PDCA циклуса у свако поглавље стандарда, односно сваки процес система.

У раду је извршена провера усаглашености са стандардом ISO 45001, на примеру компаније COFICAB SERBIA DOO DEĆ. GAP анализом се дошло до закључка да, иако је компанија COFICAB SERBIA DOO DEĆ на добром путу ка увођењу стандарда, потребно да још додатно унапреди свој систем менаџмента безбедношћу и здрављем на раду. У тренутку анализе, компанија је испуњавала свега 52% захтева стандарда ISO 45001. Највећа детектована неусаглашеност је свакако недовољна посвећеност врховног руководства и низак ниво културе безбедности у компанији. Потребно је да

врховно руководство преузме лидерску улогу у систему менаџмента безбедношћу и здрављем на раду, како би се каскадно подизала свест и заинтересованост свих запослених за питања безбедности и здравља на раду. Тек онда се могу разматрати даљи кораци, као што је имплементација процеса система менаџмента БЗР, који већ постоје у другим COFICAB фабрикама, у све пословне процесе компаније.

На основу дате анализе и предложених корективних мера, могуће је оформити радну групу у компанији, која ће саставити акциони план за решавање свих детектованих неусаглашености. Овим планом би требало дефинисати акције које је потребно спровести, одредити рокове за њихово спровођење, као и одговорне особе. Тек након решавања ових неусаглашености, могу бити предузети даљи кораци за имплементацију стандарда, као што је интерна ревизија, а финално и екстерна ревизија за потребе сертификације.

7. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Simić, S., ISO 31000 – Upravljanje rizicima – Principi i smernice, dostupno na: <http://www.srdjansimic.com/urpavljanje-rizicima-i-kontinuitet-poslovanja/iso-31000/>
- [2] Anđelković, B., Osnovi sistema zaštite, Univerzitet u Nišu, Fakultet za zaštitu na radu, Niš, 2010
- [3] Anonim., ISO 45001: Occupational health and safety, dostupno na: <https://www.iso.org/iso-45001-occupational-health-and-safety.html>
- [4] Anonim., Occupational health and safety ISO 45001, Brochure, International Organization for Standardization, 2018
- [5] ISO 45001:2018 - Occupational health and safety management systems — Requirements with guidance for use, International Organization for Standardization, 2018
- [6] Anonim., PDCA krug (Demingov krug), 2013, dostupno na: <https://www.svijet-kvalitete.com/index.php/upravljanje-kvalitetom/948-pdca-krug>
- [7] Filipović, J., Đurić, M., Osnovi kvaliteta, Univerzitet u Beogradu, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, 2009
- [8] Weller, J., Mind the Gap, 2018, dostupno na: <https://www.smartsheet.com/free-gap-analysis-templates>

Кратка биографија:

Вања Глумац рођена је у Београду 1995. године. Основне студије је завршила на Факултету техничких наука, на смеру Инжењерство заштите на раду 2019. године.

Контакт: vanjaglumac@gmail.com